

Toplum ve Sosyal Hizmet

ISSN: 2147-3374 / E-ISSN: 2602-280X

Araştırma Makalesi / Research Article

Madde Kullanımı Damgalama Mekanizması Ölçeği: Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması¹

Substance Use Stigma Mechanism Scale: Study of Validity and Reliability

Rasim BABAHAÑOĞLU¹, Serap DAŞBAŞ²

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Hitit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, rasimbabahanoglu@hitit.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6538-0329

² Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, serapdasbas@selcuk.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0969-6393

Başvuru: 23.09.2020
Kabul: 26.12.2020

Atıf:
Babahanoglu, R. ve Dasbas, S. (2021). Madde kullanımı damgalama mekanizması ölçeği: geçerlilik ve güvenirlik çalışması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(1), 141-172. DOI: 10.33417/tsh.798982

ÖZET

Bu çalışmada, Smith ve arkadaşlarının (2016) geliştirdikleri "Substance Use Stigma Mechanism Scale" adlı ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması amaçlanmaktadır. Bu ölçek ile madde kullanım bozukluğu olan bireylerin damgalanma durumlarını öğrenmek veya ölçmek bu çalışmayı önemli kılmaktadır. Çalışma, genel tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin geçerliliği için; Kendall Uyuşum Katsayısı, Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA), Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) ile Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi olmak üzere dört farklı analiz uygulanmıştır. Kendall Uyuşum Katsayısı Analizi on uzmandan alınan "uzman değerlendirme raporu" ile değerlendirilmiştir. DFA için toplamda 305 madde kullanım bozukluğu olan bireye ulaşılmıştır. Veriler "Madde Kullanımı Damgalama Mekanizması Ölçeği" ile toplanmıştır. Ölçüt geçerliliği için ise "Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği" uygulanmıştır. Ayrıca ölçeğin güvenirliliği için maddelerin istatistiki dağılımı, Güvenirlik Katsayısı (α), Varimax Döndürme Sonrası Değerler ve testi yarılama yöntemlerinden faydalanılmıştır. Uyarlama sürecinde orijinal ölçeğin dil, yapı ve ölçüt geçerliliği sağlanmış ve geliştirilen ölçeğin son hali elde edilmiştir. Güvenirlik bakımından elde edilen değerler de ölçeğin iyi derecede olduğunu göstermektedir. Araştırma kapsamında uyarlanan bu ölçek, alkol ve madde kullanım bozukluğu olan bireylere uygulanabilir özelliktedir. Aynı zamanda ölçek, tedavi olamayan, tedavi olmak istemeyen, tedavi olmak isteyen ya da tedavisi devam eden bireylerle madde deneyimi olan bütün popülasyona uygulanabilmektedir.

Anahtar kelimeler: Alkol ve madde kullanım bozukluğu, damgalama, damgalanma, madde bağımlılığı, ölçek uyarlama

ABSTRACT

The aim of this study is to adapt the "Substance Use Stigma Mechanism Scale" developed by Smith et al. (2016) into Turkish. Being able to learn or measure the stigmatization status of individuals with substance use disorders with this scale makes this study important. The study was carried out in the general survey model. For the validity of the scale, four different analyzes were applied, namely, Kendall Correlation Coefficient, Exploratory Factor Analysis (EFA), Confirmatory Factor Analysis (CFA) and Pearson Moments Product Correlation Coefficient Analysis. Kendall's Coefficient of Concordance Analysis was done with the "expert evaluation report" taken from ten experts.

¹ Bu çalışma, "Madde Kullanımı Nedeniyle Denetimli Serbestlik Tedbirine Tabi Tutulan Yetişkin Erkeklerde Damgalama ve Aile Aidiliyeti Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" isimli doktora tezinin bir bölümünden üretilmiştir.

For CFA, a total of 305 individuals with substance use disorders were reached. Data were collected using the "Substance Use Stigma Mechanism Scale". For criterion validity, "Positive and Negative Affect Scale" was applied. In addition, for the reliability of the scale, statistical distribution of items, Reliability Coefficient (α), Varimax Post-Rotation Values and split-half methods were used. During the adaptation process, the language, structure and criterion validity of the original scale were provided and the final version of the developed scale was obtained. The values obtained in terms of reliability also show that the scale is at a good level. This scale, adapted within the scope of the study, is applicable to individuals with alcohol and substance use disorders. At the same time, the scale can be applied to individuals who cannot be treated, who do not want to be treated, who want to be treated or are still being treated, and to the whole population with substance experience.

Keywords: *Alcohol use and addiction, stigma, stigmatization, substance use, substance addiction, scale adaptation*

GİRİŞ

Madde bağımlılık kavramını Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı (DSM-5) “madde kullanım bozukluğu olarak tanımlamıştır. Bağımlılık yapan bütün maddelerde olduğu gibi alkol ve madde bağımlılığı geçmişte ve halen günümüzde insanların karşı karşıya kaldıkları önemli toplumsal sorunlardan birisidir. Bu toplumsal sorunla mücadeleye yönelik değişik yol ve yöntemler uygulanmış halen de uygulanmaya devam edilmektedir. Geliştirilen ya da uygulanan mücadele yöntemlerine bakıldığında ise, hukuksal, sağlık hizmetleri, inanç ya da manevi ve toplumsal norm-ahlak çerçevesinde sürdürüldüğü görülmektedir. Özellikle alkol ve madde kullanım bozukluğunun tedavi ve rehabilitasyon süreçleri oldukça meşakkatli olmasından dolayı bağımlı birey açısından oldukça yıpratıcı olabilmektedir. Ayrıca bu süreçte bağımlı bireylerin ailelerini ve hizmet veren profesyonelleri de olumsuz etkileyebilmekte, zaman içerisinde bağımlı bireylere karşı farklı ve damgalayıcı tutumlara sebebiyet verebilmektedir. Farklı ve yanlış tutumların başından da damgalanma gelmektedir. Damgalanma, bireyi ve grupları diğerlerinden farklı bir konumda gösterip, olumsuz yönde “itibarsızlaştırma” etkisi ile toplumdan izole olarak anlamlandırılmaktadır (Goffman, 2014). Damgalanma sonucunda birey ya da bireylerde korku, tedirginlik ve kaygı bozukluğu gibi olumsuz durumlar meydana gelebilmektedir (Sevinik ve Taş Arslan, 2020, s. 174). Hatta damgalanmadan dolayı kişi sağlık hizmetlerinden yeterince faydalanmadığı gibi, kişilerarası ilişkilerde ayrımcılık, dışlanma ve kabul edilmezlik boyutunu da yaşamaktadır (Bahar, 2007; Dülgerler, 2008). Nitekim toplum, aile, arkadaş çevresi ve başta sağlık çalışanları olmak üzere hizmet veren bütün çalışanlar belli bir zamandan sonra alkol ve madde kullanım bozukluğu olan kişileri dışlayarak veya damgalayarak farkında olmadan onların toplumdan izole olmalarına neden olabilmektedir. Çoğu zaman bağımlı bireylerin aileleri de damgalanmaya maruz kalabilmektedirler.

Bu çalışmada alkol ve madde kullanım bozukluğu olan bire ya da bireylerin damgalanma durumlarının belirlenmesi için Madde Kullanımı Damgalama Mekanizması Ölçeği'nin uyarlama işlemleri bütün aşamaları ile gerekli analizler yapılarak, geçerlilik ve güvenirlik çalışması tamamlanmıştır.

Yapılan araştırmalar sonucunda, ruhsal hastalıklarda damgalanma ile ilgili ölçeklerin olduğu ancak alkol ve madde kullanım bozukluğu olan bireylerin damgalanma düzeyini ölçebilecek Türkçe literatüründe herhangi bir ölçme aracına rastlanmamıştır. Oysa konu ile ilgili uluslararası kaynaklarda oldukça fazla çalışmanın olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, araştırmamızda alkol ve madde kullanım bozukluğu bireylerin damgalanma düzeylerinin ölçülebilmesi adına Madde Kullanımı Damgalama Mekanizması Ölçeği (MK-DMÖ)'nin geçerlilik ve güvenirlik çalışmasının yapılmış olmasıyla birlikte literatüre kazandırılması oldukça önem arz etmektedir.

Damgalanma sonucunda özellikle alkol ve madde kullanım bozuklukları ile birlikte aileleri de toplumdan izole oldukları bilinmektedir. Özellikle sağlık ve sosyal yardım arama davranışları göstermede zorlandıkları düşünülmektedir. Başta sosyal hizmet mesleğinin profesyonelleri olmak

üzere, diğer meslek elemanları ve toplumundaki her bireyin damgalamaya sebep olan bütün tavır ve davranışlardan kaçınmaları gerektiği gibi damgalanma ile mücadele konusunda da özen göstermeleri önem arz etmektedir. Dolayısıyla Madde Kullanımı Damgalama Mekanizması Ölçeği'nin profesyonel meslek elemanları ve bu konuda çalışma yapmak isteyen bütün araştırmacılar için yararlı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca ilgili meslek elemanlarının (Sosyal Hizmet Uzmanları, Psikiyatristler, Hemşireler, Psikologlar vs.) özellikle alkol ve madde kullanım bozukluğu olan müracaatçıların damgalanma etiketinden (Smith vd., 2019) kurtarabilmeleri için bu bireyleri güçlendirme (Okundaye vd., 2001, s. 73) ve özgürleştirmelerine katkı sağlayacağı düşünülerek uyarlanan ölçek aynı zamanda ailelerin de yaşadıkları zorlukları yenmeleri ve topluma sosyalizasyonlarını sağlayabilmek için (Bernard, 2006, s. 211) planlanacak olan araştırmalara temel oluşturacağı konusunda önemli bir yer edeceği kanaatindeyiz.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma nicel araştırmalar deseni çerçevesinde tasarlanmış ve tarama modeli kapsamında yapılmıştır. Genel olarak tarama modeli, insanların geçmişini ya da hali hazırda var olan durumları üzerinde genel bir durum tespiti yapmaktır (Neuman 2011, s. 433). Bu çalışmada insanların var olan durumları üzerinde tespit yapma ve gözlemler yapma ön plana çıkmaktadır (Karasar, 2008, s. 69; Karasar, 2015, s. 81).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın ölçek uyarlama işlemleri için belirlenen evren grubu, Konya Denetimli Serbestlik Müdürlüğüne gelen denetimli serbestlik tedbirine tabi olan Türk Ceza Kanununun 191. Maddesine "bağımlılık yapan uçucu veya uyuşturucu madde kullanan" yetişkin erkeklerden oluşmaktadır. Ölçek geçerlilik ve güvenilirlik çalışmalarında örneklem belirlenmesi için literatürde, örneklem yeteri sayısının ölçek madde sayısının 10 katı olması uygun görülmüştür. Bu çalışmada uyarlanan ölçek madde sayısından (18) dolayı 180 kişi yeterli olarak kabul edilebilmektedir (Akgöl, 2015, s. 312; Gözüm ve Aksayan, 2003, s. 12). Fakat oluşabilecek muhtemel hataları göz önüne alarak örneklem grubu geniş tutulmuş ve 320 madde kullanım bozukluğu bireye ulaşılmıştır. Ancak, 305 veri değerlendirmeye alınmış ve analizler gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın ölçek uyarlaması açısından öncelikle dil geçerliliği için gerekli analiz ve işlemler yapılmıştır. Daha sonra ölçek geçerlilik ve güvenilirliğini sağlayan analizler yapılarak, uyarlama işlemleri tamamlanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Madde Kullanımı Damgalama Mekanizması Ölçeği (MK-DMÖ)

Bu çalışmada Smith ve diğerleri (2016) tarafından geliştirilen "Substance Use Stigma Mechanism Scale" olarak adlandırılan ve Türkçeye uyarlanan Madde Kullanımı Damgalama Mekanizması Ölçeği'nden yararlanılmıştır. Bu ölçek, 18 madde ve 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçek 5'li likert tipine göre tasarlanmış olup her alt boyutun kendine özel ifadelerden oluşan cevapları içinde

barındırmaktadır. Buna göre **Onaylanmış Damgalama** alt boyutunda, “ (1) hiçbir zaman, (2) nadiren, (3) bazen, (4) sık sık ve (5) çoğu zaman”, **Beklenen Damgalama** alt boyutunda, “ (1) çok düşük ihtimal, (2) düşük ihtimal, (3) belirsiz, (4) muhtemel ve (5) çok muhtemel” ve **İçselleştirilmiş Damgalama** alt boyutunda ise, “(1) kesinlikle katılmıyorum, (2) katılmıyorum, (3) karasızım, (4) katılıyorum, (5) kesinlikle katılıyorum” şeklinde yer alan ifadelerle katılımcılardan cevaplarından birini vermesi beklenmektedir. Ölçeğin herhangi bir ters maddesi yoktur. Ölçek puan hesaplaması alt boyutların ayrı ayrı değerlendirileceği gibi, toplam puan olarak da hesaplanabilmektedir. Ölçek en az 18 en fazla ise 90 puan üzerinde hesaplanmaktadır. Ölçek üzerinde elde edilen en düşük puan için daha az damgalanma olduğu anlamına geldiği gibi en çok puan ise daha çok damgalanma olduğunu ifade etmektedir. Ölçeğin orijinal halinde, güvenilirlik (α) iç tutarlılık değeri 0.90 olduğu tespit edilmiştir. Ölçek alt boyutlarına bakıldığında ise; Onaylanmış Damgalama Cronbach Alpha’sı 0.95, Beklenen Damgalama Cronbach Alpha’sı 0.84 ve İçselleştirilmiş Damgalama Cronbach Alpha’sı ise 0.83 olarak hesaplanmıştır.

Bu araştırmada uyarlama işlemlerinde ölçüt geçerliliği için Gençöz (2000)’ün uyarlamış olduğu Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği (PNDÖ)’den yararlanmıştır. Madde bağımlılarının genel özelliklerinden olan duygu durumlarının değişkenlik gösterdiği varsayıldığından (Ögel, 2019, s. 7) PNDÖ’nin benzer ölçek olarak (ölçüt geçerliliği) kullanılması uygun görülmüştür. Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği ikialt boyuttan ve toplam 20 maddeden oluşmaktadır. Ölçek 5’li likert tipindedir. Buna göre; (1) Çok az veya Hiç, (2) Biraz, (3) Ortalama, (4) Oldukça, (5) Çok Fazla olarak ifadelerinden oluşmaktadır. Ölçeğin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı pozitif duygu alt boyutu için 0.79 ve negatif duygu alt boyutu için .83 olarak bulunmuştur. Ölçeğin her iki boyutu için en az 10 en çok 50 puan olarak hesaplanmaktadır.

Dil Geçerliliği

Ölçeklerin dilsel olarak uyarlama çalışmalarında kavram karmaşasının önüne geçebilmek ve dil yapısının tam ve anlaşılır olabilmesi için öncelikle çeviri yapılmakta daha sonra gerekli değerlendirmeler yapılmaktadır (Bal 2010, s. 27; Küliğ ve Engin, 2017, s. 83; Öner 1987; Savaşır, 1994, s. 29; Smith vd., 2016, s. 38). Bu yöntemle Aksayan ve Gözüm (2002)’e göre uyarlanacak ölçeğin birbirinden bağımsız en az iki çevirmen tarafından yapılmış olması daha uygundur. Ölçeğin Türkçe çevirisi dört akademisyen ve tercüme bürosu tarafından yapılmıştır. Daha sonra bu çeviri, Türkçe ve İngilizce dillerini anlama ve konuşma hâkimiyeti olan iki bağımsız çevirmen tarafından tekrar İngilizceye çevrilmiştir. İki bağımsız çevirmen tarafından oluşturulan yeni İngilizce formlar orijinal İngilizce formu oluşturan yazara gönderilip değerlendirme istenmiştir. Yapılan çevirinin son hali en az yüksek lisans mezunu olup ve madde kullanımı ve bağımlılığı konusuna hâkim on kişiden oluşan uzmanlara gönderilmiştir. Uzmanlar ölçeğin her bir maddesi için 1 ile 4 arasında puanlama yaparak derecelendirme talep edilmiştir. Uzmanların yapmış oldukları değerlendirmeler sonucunda,

Kendall Uyuşum Katsayısının test işlemi (Field, 2005, s. 83) yapılarak ölçek dil geçerliliğinin değerlendirilmesi gerçekleştirilmiştir. Yapılan çalışma sonucunda $p>0,05$ olarak tespit edilmiştir.

Ölçek için önerilen değişikliklerden sonra, ön uygulama için 15 madde kullanıcısı ve bağımlısı bireyden ölçek ile ilgili anlamakta zorlandıkları maddeler, okunabilirlik ve madde formatı (Aksayan ve Gözüm, 2002, s. 11) açısından değerlendirme yapmaları istenmiş ve öneriler sonucunda ölçek son halini almıştır (Ek-1).

Pilot Uygulama Aşaması

Ölçeğin dil geçerliliği tamamlandıktan sonra geçerlik-güvenirlik çalışmasına geçmeden önce uygulamadaki örnekleme aynı özellikleri taşıyan 195 madde bağımlısı birey ile pilot uygulama yapılmıştır. Yapılan pilot uygulamada ölçekte yer alan madde toplam korelasyon değerlerine bakılmıştır. Ayrıca ölçeğin iç tutarlılığını gösteren Cronbach Alpha'sına da bakılmıştır. Analiz sonucunda ölçeğin toplam 18 maddesinde madde toplam korelasyonun değerleri 0.30'un üstünde olduğu görülmüştür (0,33 ile 0,62 arasında değişmektedir). Ölçek genelinin iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı (Cronbach Alpha) 0,847 değerinde tespit edilmiştir. Bu bağlamda 0.60-0.70'ten büyük olmasından dolayı (Aksayan ve Gözüm, 2002, s. 13) iyi bir sonuç olarak değerlendirilmektedir.

Çizelge 1. Madde Kullanımı Damgalama Mekanizması Ölçeği'nin Pilot Uygulamasına İlişkin Bilgiler (n=195).

Maddeler	Madde Çıkarılınca Ölçek Ortalaması	Madde Çıkarılınca Ölçek Varyansı	Madde-Ölçek Toplam Korelasyonu	Madde Çıkarılınca Ölçek Alphası
M1	43,44	163,502	,345	,850
M2	43,86	160,835	,338	,844
M3	43,50	158,127	,384	,842
M4	43,52	160,344	,306	,846
M5	43,88	160,277	,367	,843
M6	43,46	159,287	,329	,845
M7	43,27	152,067	,519	,836
M8	43,53	150,664	,624	,832
M9	43,34	153,179	,499	,837
M10	43,15	155,803	,423	,841
M11	43,02	155,238	,408	,841
M12	42,99	154,088	,461	,839
M13	42,23	149,923	,510	,836
M14	42,45	151,068	,506	,836
M15	41,15	150,978	,517	,836
M16	42,35	149,173	,545	,834
M17	42,34	148,673	,571	,833
M18	41,65	153,357	,459	,839

Alpha=0,847

Çizelge 1'de görüldüğü gibi ölçeğin pilot uygulaması için yapılan analizlerde, madde çıkarıldığında ölçek ortalama puanları 21,15 ile 43,88 arasında değişmektedir. Madde çıkarıldığında ölçek varyansı

da 163,50 ile 149,92 arasında değiştiği tespit edilmiştir. Madde ölçek toplam korelasyonu ise ; ,306 ile ,699 arasında değişmektedir. Madde çıkarıldığında ölçek alphası ise ,832 ile ,850 arasında değiştiği görülmektedir.

Ölçeğin Psikometrik Özellikler Bakımından İncelenmesi (Geçerlilik ve Güvenirlik)

Örneklem grubunun yeterlilik incelemesinden önce Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) test analizi (Cerny ve Kaiser, 1977, s. 45) ile örneklem büyüklüğünün sınaması olarak adlandırılan örneklemin faktör analizine uygunluğunu ölçen Barlett Sphericity Test Analizi (Barlett, 1950, s. 81) uygulanmıştır. KMO katsayısı ve Bartlett Sphericity testi ise, ölçek uyarlaması için belirlenen örneklemin faktör analizine uyum ve uygunluğunun olması bakımından önem arz etmektedir. Yapılan analizler sonucunda, KMO yükünün değer bakımından 0,60'tan büyük ve Bartlett Sphericity Test sonucunun da anlamlı olması durumunda ölçeğin (verilerin) faktörel analizinin uyumlu (uygun) olarak kabul edilmektedir (Tuna vd., 2012, s. 146; Büyüköztürk, 2011, s. 109).

Bu çalışmada ölçek geçerlilik ve güvenirliliği için uygulanan yöntemler araştırmada kullanılmak üzere aşağıdaki çizelgede liste halinde sunulmuştur.

Çizelge 2. Madde Kullanımı Damgalama Mekanizması Ölçeği'nin Geçerlilik Yöntemleri ve Yapılan İstatistikler

Geçerlilik için Yöntem	Geçerlik Yöntemi için Yapılan İstatistikler
İçerik Geçerlilik Yöntemi	Uzman Görüşü Kendall Uyuşum Katsayısı (W). (n=10)
Yapı Geçerlilik Faktör Analizleri	Açımlayıcı ve Doğrulayıcı Faktör Analizi (n=305)
Benzer (Ölçüt) Geçerlilik Benzer Ölçek için Geçerlilik	Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği (PNDÖ) uygulanmıştır. Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı Analizi gerçekleştirilmiştir (n=305).

Çizelge 2'de görülmekte olan ölçek geçerliliği için gerekli olan bütün istatistiki analizler yapılmış olup geçerliliğe ilişkin bulgular bölümünde detaylı olarak yer almaktadır.

Çizelge 3. Madde Kullanımı Damgalama Mekanizması Ölçeği'nin Güvenirlik Yöntemleri ve Yapılan İstatistikler

Güvenirlik için Yöntem	Güvenirlik için Yapılan İstatistik Analizleri
İç Güvenirlik (Tutarlılık) Maddelerin Dağılımı (İstatistikleri)	Maddelerin toplam korelasyon katsayıları için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Düzeltilmiş Formülü (Point-biserial) Hesaplama (n=305)
Test Yarılama	Cronbach Alpha (α) Katsayısı (n=305) Guttman Split-half (305) Spearman-Brown güvenirlik Katsayıları (n=305)
Ölçek Güvenirlik Katsayısı	Cronbach Alpha (α) Güvenirlik Analizi (n=305)

Çizelge 3'te görülen ölçek güvenirliliği için gerekli olan bütün istatistiksel analizler yapılmıştır. Analizlerin detaylı ve son halleri güvenirliliğe ilişkin bulgular başlığı altında yer almaktadır.

Verilerin Toplanması

Bu çalışmadaki veriler görgül araştırma tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Görgül araştırma ise; herhangi bir çalışmanın yapılması için gerekli olan verileri, ölçek-anket, gözleme ya da mülakat yaparak elde edilmesidir (Büyüköztürk vd., 2013, s. 177). Ölçeğin geçerlilik güvenirliği için demografik sorularla birlikte, "Madde Kullanımı Damgalama Mekanizması Ölçeği" ve benzer ölçek (ölçüt) olan "Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği" ile denetimli serbestlik tedbirine tabi olan madde kullanım bozukluğu olan yetişkin erkeklerle Konya Denetimli Serbestlik Müdürlüğünde yüz yüze görüşülerek veriler toplanmıştır.

BULGULAR

Geçerliliğe İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu başlığı altında MK-DMÖ'nin dil geçerliliği, yapı geçerliliği ve benzer ölçek (ölçüt) geçerliliği için yapılan analizler yer almaktadır.

Dil Geçerliliği

İçerik geçerliliği, bir ölçeğin ana kütesini oluşturan maddelerin hakem ya da uzmanlara sorulması ve bu doğrultuda yapılan puanlama ile doğruluğunu sağlamak anlamına gelmektedir (Şencan 2005, Çakmur 2012). Ölçeğin Türkçeye çeviri ve Türk dili kurallarına göre incelenmesinin ardından son hali, sosyal hizmet ve hemşirelik alanında en az yüksek lisansını tamamlamış akademisyenlere ve madde kullanımı ve bağımlılığı ile ilgili kurum-kuruluşlarda aktif olarak çalışan uzman ve öğretmenlere "uzman görüş ve değerlendirme formu" ile beraber elektronik posta yolu ile gönderilmiştir. Bu kişilerden ölçek maddelerinin değerlendirmeleri istenmiştir. Her madde için 1'den 4'e kadar değişen puan üzerinden derecelendirmeleri talep edilmiştir. Gerekli bildirimler sonucunda uzmanların "Madde Kullanımı Damgalama Mekanizması Ölçeği"nin her bir maddesine verdikleri puanlar ve ortalamaları aşağıdaki tabloda (4) yer almaktadır.

Çizelge 4. Madde Kullanımı Damgalama Mekanizması Ölçeği'nin Uzman Değerlendirmelerine İlişkin Bilgiler

Maddeler	\bar{x}	S.S	En Küçük	En Büyük
M1	3,94	0,23	3,00	4,00
M2	4,00	0,00	4,00	4,00
M3	3,94	0,23	3,00	4,00
M4	4,00	0,00	4,00	4,00
M5	4,00	0,00	4,00	4,00
M6	4,00	0,00	4,00	4,00
M7	4,00	0,00	4,00	4,00
M8	4,00	0,00	4,00	4,00
M9	4,00	0,00	4,00	4,00
M10	4,00	0,00	4,00	4,00
M11	4,00	0,00	4,00	4,00
M12	4,00	0,00	4,00	4,00

Çizelge 4(devamı). Madde Kullanımı Damgalama Mekanizması Ölçeği'nin Uzman Değerlendirmelerine İlişkin Bilgiler

M13	4,00	0,00	4,00	4,00
M14	4,00	0,00	4,00	4,00
M15	4,00	0,00	4,00	4,00
M16	4,00	0,00	4,00	4,00
M17	4,00	0,00	4,00	4,00
M18	4,00	0,00	4,00	4,00

n=10 Uzman

Çizelge 4'te görüldüğü gibi, ölçeğin, M2 ($\bar{x}=4,00\pm 0,00$); M4 ($\bar{x}=4,00\pm 0,00$); ve M18 ($\bar{x}=4,00\pm 0,00$) arasında yer alan maddelerine tüm uzmanların 4 puan (en yüksek) verdikleri görülmektedir.

Ölçeğin, M1 ($\bar{x}=3,94\pm 0,23$) ve M3 ($\bar{x}=3,94\pm 0,23$) maddelerine bütün uzmanların 3 puan (en düşük) verdikleri görülmektedir.

Çizelge 5. Madde Kullanımı Damgalama Mekanizması Ölçeği'nin Kendall Uyuşum Katsayısı Analiz Değerlendirmesi.

Uzman (değerlendirici) Görüşü (n)	W	χ^2	SS	P
10	0,49	8,000	9	0,53

Çizelge 5'te görüldüğü gibi, uzman görüşleri için Kendall Uyuşum Katsayısı korelasyon test analizi yapılmış ve aralarında istatistiki yönden bir anlamlılık tespit edilmemiştir ($W=,49$; $p>0,05$; $\chi^2= 8,000$). Buna göre, uzmanların ölçek konusunda belirtmiş oldukları görüşlerin ölçeğin doğruluğunu desteklediği görülmektedir.

Yapı Geçerliliği

Bir ölçekte yapı geçerlilik denilince, "ölçülmek istenen davranış bağlamında soyut bir kavramı doğru bir şekilde ölçebilme derecesini" göstermesi anlaşılmaktadır (Büyüköztürk, 2011). Bu çalışmada, Smith ve arkadaşları (2016) tarafından geliştirilen ölçek, uyarlama işlemleri için yapı geçerlilik bakımından test edilmesi ve incelenmesi için faktör analizleri yapılmıştır (Tabachnick ve Fidell, 2007). İlk olarak açımlayıcı daha sonra ise doğrulayıcı faktör analizi uygulaması yapılmıştır. Fakat ölçeğin doğrulayıcı faktör analizine bakılmadan önce ölçeğin bu analize uygunluk durumunu saptamak için KMO, Barlett Testi ve Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) yapılmıştır. AFA her ne kadar DFA'ya benzese de aralarında farklılık mevcuttur. Çünkü ilk başta DFA yapan araştırmacının teori ve modeli belli olduğundan dolayı AFA'ya gerek duyulmayabilir (Brown, 2006). Ancak yapılan araştırmalarda, genelde ölçek uyarlama işlemlerinde önce AFA yapılıp ve sonrasında da DFA ile doğrulatmak sık başvurulan bir yöntem olduğu görülmüştür (Çapık, 2014; Koyuncu ve Kılıç, 2019).

Çizelge 6. Örneklemin Yeterlilik Durumu İle Örnek Deneme Büyüklük Durumu İçin Gerekli Analiz Sonuçları (n=305)

KMO - Örneklem Ölçüm Değeri için Yeterlilik		0.856
	X ²	2883.492
Barlett's Testi	Ss.	153
	P	0,00

Ölçek yapı geçerlilik tespitini yapmak için KMO ve Barlett's Testleri uygulanmıştır. Yapılan analizler ile elde edilen sonuçlar ise, KMO değeri 0,856 (0,60'tan büyük); Barlett's Test değeri 2883,492 ve anlamlı (p<0,001) olarak tespit edilmiştir.

Madde Kullanımı Damgalama Mekanizması Ölçeği toplamda üç alt boyuttan oluşmaktadır. Bu üç alt boyutun ilk iki alt boyutu olan beklenen damgalama ile onaylanmış damgalama da kendi içinde ikişer alt boyuta ayrılmaktadır. Buna göre veri toplanırken bu alt boyutlarda da madde kullanım bozukluğu birey/bireylerin geçmişte ve gelecekte, aileleri ve sağlık çalışanları ile yaşadıkları-yaşayacakları sıkıntılardan dolayı damgalanma düzeylerine bakılabilir. Veri toplanırken ve toplam puan hesaplandığında üç alt boyuta göre değerlendirilir ve toplam puan buna göre hesaplanmaktadır (Smith vd., 2016, s. 139).

Çizelge 7. Madde Kullanımı Damgalama Mekanizması Ölçeği'nin Açıklayıcı Faktör Analizi.

Maddeler Alt Boyutlar	1. Onaylanmış Damgalama	2. Beklenen Damgalama	3. İçselleştirilmiş Damgalama
MK-DMÖ-1	0,856		
MK-DMÖ-2	0,788		
MK-DMÖ-3	0,813		
MK-DMÖ-4	0,825		
MK-DMÖ-5	0,894		
MK-DMÖ-6	0,798		
MK-DMÖ-7		0,813	
MK-DMÖ-8		0,898	
MK-DMÖ-9		0,816	
MK-DMÖ-10		0,799	
MK-DMÖ-11		0,864	
MK-DMÖ-12		0,815	
MK-DMÖ-13			0,798
MK-DMÖ-14			0,845
MK-DMÖ-15			0,872
MK-DMÖ-16			0,811
MK-DMÖ-17			0,799
MK-DMÖ-18			0,817

Çizelge 7’de görüldüğü gibi “Madde Kullanımı Damgalama Mekanizması Ölçeği” için AFA uygulanmıştır. Çizelge 6’da görüldüğü gibi, yapılan analizler sonucunda ölçeğin diğer analizlerin yapılması için uygun olduğu ve her bir maddenin yer aldığı faktör yük değerlerinin 0,45 ve üstü gibi değerler elde edildiği görülmektedir (Büyüköztürk, 2004; Field, 2005). Dolayısıyla çizelge 7’de görüldüğü üzere ölçek maddelerinin faktör yüklerinin değerleri bakımından istenilen değerler aralığında olduğu tespit edilmiştir. Bu da doğrulayıcı faktör analizinin yapılabiliğine işaret etmektedir (Büyüköztürk 2002; Bandalos ve Finney, 2010). Ölçek maddelerinden herhangi bir eleme ya da eksilme olmamıştır.

Çizelge 8. Faktör Analizi Sonuçları

Faktör	Açıklanan Toplam Varyans								
	Başlangıç Öz Değerler			Döndürme Öncesi Değerler			Döndürme Sonrası Değerler		
	Total	Varyans %	Kümülatif %	Total	Varyans %	Kümülatif %	Total	Varyans %	Kümülatif %
1	5,037	34,483	33,52	5,037	34,48	33,52	3,40	21,714	21,714
2	3,922	25,870	38,158	3,922	25,87	38,15	3,92	15,714	39,418
3	2,890	12,850	72,417	2,890	12,85	72,41	3,12	24,670	81,828

Çizelge 8’de anlaşıldığı gibi, öz değerleri 1’in üstü olarak 3 alt boyut bulunmaktadır. Döndürme sonrası değerler ölçeğin 3 alt boyutuna ait istatistiki değerleri yer almaktadır. Üç alt boyutun birlikte açıkladıkları toplam varyans % 81.828’dir. Toplam varyansın açıklaması en ideal yüzdelik dilimi %50 ve üstü olarak kabul edilmektedir (Karagöz, 2016). Bu değerde ideal değer diliminde yer aldığı tespit edilmiştir.

Çizelge 9. Varimax Döndürme Sonrası Değerler

Alt Boyutlar ve İfadeler		
1. Alt Boyut (Onaylanmış Damgalama)	Faktör Yükü	Açıklanan Varyans
Madde 1. Ailem, benim güvenilir biri olduğumu düşünürdü	,858	46,538
Madde 2. Ailem, beni hor görürdü	,779	
Madde 3. Ailem, bana farklı davranırdı	,752	
Madde 4. Sağlık çalışanları, benim şikayetlerimi dinlemezlerdi	,810	
Madde 5. Sağlık çalışanları, benim, hap alışverişi yaptığımı ya da kafa bulmak için onları kandırarak reçeteli ilaç yazdırmaya çalıştığımı düşünürlerdi	,869	
Madde 6. Sağlık çalışanları, benim sağlığımla yeteri kadar ilgilenmezlerdi	,745	
2. Alt Boyut (Beklenen Damgalama)	Faktör Yükü	Açıklanan Varyans
Madde_7 (Ailem, benim güvenilir biri olduğumu düşünecektir).	,872	62,374
Madde_8 (Ailem, beni hor görecektir)	,863	
Madde_9 (Ailem, bana farklı davranacaktır)	,824	
Madde_10 Sağlık çalışanları, benim şikayetlerimi dinlemeyecekler)	,748	
Madde_11 (Sağlık çalışanları, benim, hap alışverişi yaptığımı ya da kafa bulmak için onları kandırarak reçeteli ilaç yazdırmaya çalıştığımı düşünecekler)	,893	
Madde_12 (Sağlık çalışanları, benim sağlığımla yeteri kadar ilgilenmeyecekler)	,779	

Çizelge 9(devamı). Varimax Döndürme Sonrası Değerler

3. Alt Boyut (İçselleştirilmiş Damgalama)	Faktör Yüğü	Açıklanan Varyans
Madde_13 (Alkol ve/veya uyuşturucu kullanmam, bana kötü biri olduğum hissi veriyor)	,816	
Madde_14 (Alkol ve/veya uyuşturucu kullandığım için diğer insanlar kadar iyi birisi olmadığımı hissediyorum)	,768	
Madde_15 (Alkol ve/veya uyuşturucu kullandığım için utanıyorum)	,841	82,214
Madde_16 (Alkol ve/veya uyuşturucu kullandığımdan dolayı kendimi daha aşağı görüyorum)	,839	
Madde_17 (Alkol ve/veya uyuşturucu kullanmam beni kirli gibi hissettiriyor)	,843	
Madde_18 (Alkol ve/veya uyuşturucu kullanmam bence iğrenç bir şeydir)	,798	

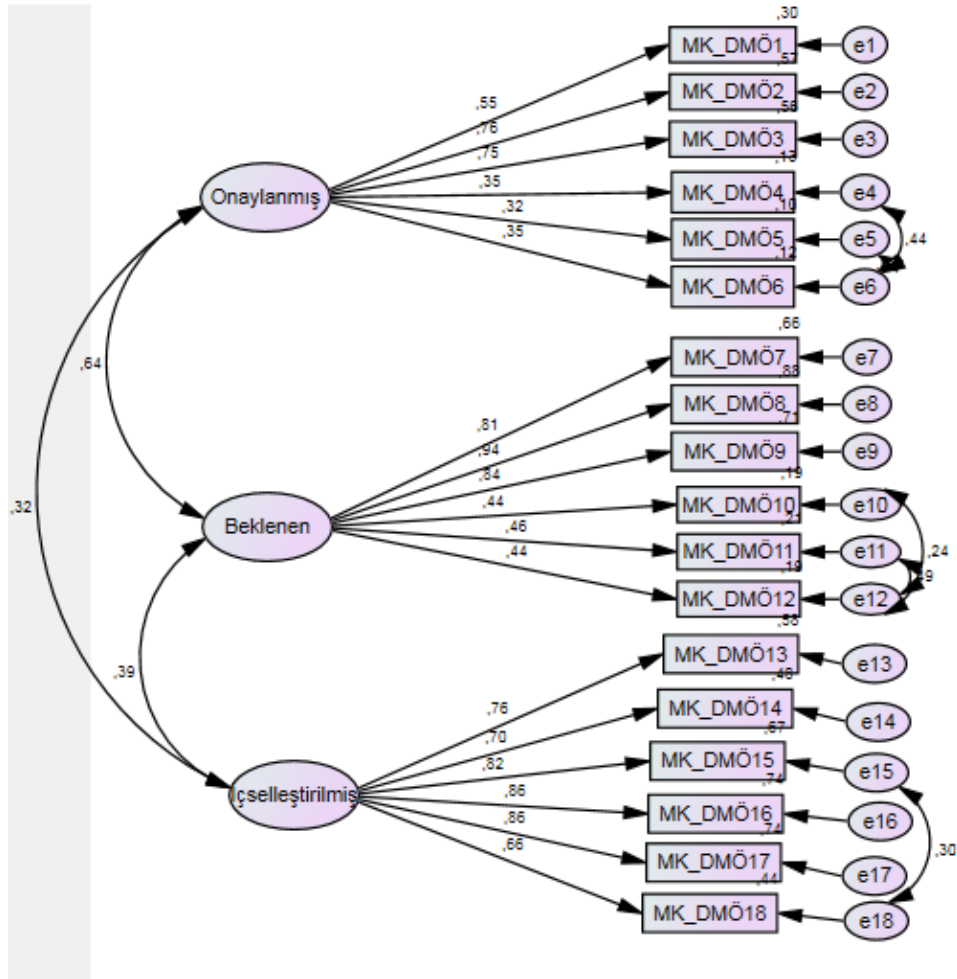
Çizelge 9'da görüldüğü gibi ölçek maddelerinin hangi alt boyutta yer aldığı, her bir alt boyut için açıklanan varyans değeri ile madde faktör yükü değerleri yer almaktadır. Burada genel kabul, her bir maddenin faktör yükü değeri 0,40 ve üstünde değer alması aynı zamanda 0,40'ın üstünde bir yük değeri olan diğer maddeler ile maksimum bir alt boyutta yer alması, ölçek maddelerinin daha da nitelik sağlayabileceği görüşü ön plana çıkmaktadır (Hooper vd., 2008).

Çizelge 9'da görüldüğü gibi Madde Kullanımı Damgalama Mekanizması Ölçeği (MK-DMÖ) üç alt boyuttan oluşmaktadır. Birinci alt boyut olan Onaylanmış Damgalama; madde kullanım bozukluğu birey/bireylerin geçmiş yaşantılarından dolayı damgalanmaları olağan hale gelmiş (klişeleştirme), ön yargı ve/veya ayrımcılık gibi kişisel deneyimlerini yansıtır. Bu alt boyutta madde bağımlılarının geçmişte aileleriyle yaşamış oldukları problemlerden dolayı aileleri tarafından damgalanmaları onaylanmış varsayılmaktadır. Aynı şekilde birey/bireylerin geçmişte sağlık çalışanları (kurum çalışanları) ile yaşanan sorunlardan dolayı çalışanlar tarafından damgalanmaları onaylanmış diye düşünülmektedir. Örneğin, madde kullanım bozukluğu olan kişilerin dışarıya çıkma talepleri madde/hap alışverişine çıktığını sanan sağlık çalışanları tarafından reddedilebilir veya hırsızlık yapabileceklerinden aileleri evlerinde yalnız kalamayacakları bağımlılar tarafından söylemiştir. Bu ve benzeri deneyimler madde kullanım bozukluğu birey/bireyleri olumsuz etkileyebilir ve damgalanmaları onaylanmış olarak kabul edilebilir olarak düşünülmektedir (Smith vd., 2016: 35). Başka bir deyişle onaylanmış damgalanma ayrımcılık ve başkaları tarafından haksız muamele deneyimi olarak da tanımlanmaktadır (Scambler ve Hopkins, 1986). Bu alt boyut içerisinde madde kullanım bozukluğu birey/bireylerin geçmişte aile (3 madde) ve sağlık (kurum) çalışanları (3 madde) tarafından damgalanma düzeylerine de ayrı ayrı olarak bakılabilir. "Onaylanmış Damgalama (enacted)" alt boyutu 6 maddeden oluşmaktadır. Faktör madde değerleri, 0,752 ve 0,858 aralığında maddelerin faktör yükleri değişmektedir. Bu faktör için açıklanan varyans değeri ise 46,538'tir.

İkinci alt boyut olan Beklenen Damgalama, madde kullanım bozukluğu birey/bireylerin gelecekteki yaşantılarındaki olabileceklerden dolayı damgalanmaları olağan hale gelebilmesi (klişeleştirebilme), ön yargı ve/veya ayrımcılık gibi kişisel deneyimlerini yansıtır. Bu alt boyutta madde kullanım bozukluğu bireylerin, gelecekte aileleriyle yaşanabilecek problemlerden dolayı aileleri tarafından damgalanmaları beklenebilir varsayılmaktadır. Aynı şekilde birey/bireylerin gelecekte sağlık ya da diğer kurum çalışanları (hizmet sunan) ile yaşanabilecek sorunlardan dolayı sağlık ya da kurum

çalışanları (hizmet sunan) tarafından damgalanmaları beklenebilir diye düşünölmektedir. Örneğin, madde kullanım bozukluğu kişilerin madde/hap alışverişine çıktığını sanan sağlık çalışanları tarafından reddedilebilir veya hırsızlık yapabileceklerinden dolayı aileleri evlerinde yalnız kalamayacakları söylemiştir. Bu ve benzeri deneyimler madde kullanım bozukluğu birey/bireyleri olumsuz etkileyebilir ve damgalanmaları beklenilir olarak kabul edilebilir diye düşünölmektedir (Smith vd., 2016, s. 34). Başka bir yaklaşıma göre de beklenen damgalanma, başkalarının kendine ya da madde kullanım bozukluğu birey/bireylere karşı ayrımcılık yapacağına dair inanç olarak tanımlanmaktadır (Weiss, 2008; Quinn ve Chaudoir, 2009). Bu alt boyut içerisinde madde kullanıcısı ve bağımlısı birey/bireylerin gelecekte aile (3 madde) ve sağlık (kurum) çalışanları (3 madde) tarafından damgalanma düzeylerine de bakılabilir. Bu nedenle bu alt boyut da beklenen damgalanma olarak tanımlanmıştır (Smith vd., 2016, s. 35). “Beklenen Damgalama (anticipated)” alt boyutu 6 maddeden oluşmaktadır. Faktör madde değerleri, 0,748 ile 0,893 aralığında maddelerin faktör yükleri değişmektedir. Bu faktör için açıklanan varyans değeri ise 62,374’tür.

Üçüncü alt boyut olan İçselleştirilmiş Damgalama, madde kullanım bozukluğu kişi/kişilerin toplumsal baskı yaşadıkları ya da toplum (aile, sağlık çalışanları, diğer kurum çalışanları, çevre, vs.) tarafından olumsuz düşünce ve yanlış inanışla etiketlendikleri ya da dışlandıkları için değerlerinin düşüröldüğu ve damgalandıkları duygusuna sahip olabilmeleridir. Bu süreçte madde kullanım bozukluğu birey/bireyler damgalanmanın içselleştirilmesi veya kişinin madde bağımlılığı durumundan dolayı kendi değerinin düşürölmesi ve itibarsızlaştırılması ile sonuçlanabilir. Bu bağlamda madde kullanım bozukluğu kişi/kişiler kendi kendini damgalayabilmekte ve damgalanmayı kolaylıkla içselleştirebilmektedir. Bu nedenlerden dolayı “İçselleştirilmiş Damgalama (Internalized)” biçiminde isimlendirilmiştir (Smith vd., 2016). İçselleştirilmiş damgalama, toplumun kendine yönelik dışlayıcı görüşlerinin kabulü sonucunda damgalanmanın içselleştirilmesi olarak da tanımlanmaktadır (Weiss 2008, Quinn ve Chaudoir, 2009). “İçselleştirilmiş damgalama” da 6 maddeden oluşmaktadır. Faktör madde değerleri 0,768 ile 0,843 aralığında maddelerin faktör yükleri değişmektedir. Bu faktör için açıklanan varyans değeri ise, 82,214 olarak tespit edilmiştir.

Şekil 1. Ölçeğin Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)'ne Ait Path Grafiği

Şekil 1'de görüldüğü gibi "Madde Kullanımı Damgalama Mekanizması Ölçeği (MK-DMÖ)" için yapılan doğrulayıcı faktör analizine göre ölçeğin orijinaliği ile de tam uyum sağlanmaktadır. Ölçek veri toplanması için üç alt boyuttan oluşmaktadır: 1. Onaylanmış Damgalama (Enacted) alt boyutunda, madde kullanım bozukluğu birey/bireylerin aileleri ve sağlık çalışanlarının, onlara madde kullandıkları için geçmişte nasıl davrandıkları ya da ne düşündükleri ile ilgili maddeler (6) yer almaktadır. 2. Beklenen Damgalama (Anticipated) alt boyutunda, madde kullanım bozukluğu birey/bireylerin aileleri ve sağlık çalışanlarının, madde kullandıkları için gelecekte onlara nasıl davranacakları ya da ne düşünecekleri ile ilgili maddeler (6) yer almaktadır. 3. İçselleştirilmiş Damgalama (Internalized) alt boyutunda, madde kullanım bozukluğu birey/bireylerin maddeyi kullandıklarından dolayı kendisi damgalanmayı içselleştirip içselleştirmediklerine dair maddeler (6) yer almaktadır. Yapılan DFA analizlerin detaylı sonuçları çizelge 10 ve 11'de yer almaktadır.

Çizelge 10. DFA’da Kullanılan Uyum İyiliği İndeksleri ve Normal Değerleri.

İndeks	Normal değer	Kabul edilebilir değer	Çıkan değerler
χ^2 “p” Değeri	$p>0.05$	-	127
χ^2/sd	<2	<5	3,28
GFI	>0,95	>0,90	0,93
AGFI	>0,95	>0,90	0,91
CFI	>0,95	>0,90	0,89
RMSEA	<0,05	<0,08	0,077
RMR	<0,05	<0,08	0,078
NFI	<0,1	<0,90	0,94

Kaynak: (Hooper vd., 2008; Schumacker vd., 1996; Schreiber vd., 2006; Şimşek, 2007; Munro, 2005; Waltz vd., 2017; Wang ve Wang, 2012).

Çizelge 10’da görüldüğü üzere doğrulayıcı faktör analizinde kullanılan uyum iyiliği indeks değerlerinin normal değeri ve kabul edilebilir değerleri tespit edilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizinde uyum iyiliği değerleri incelenmiştir. Smith ve arkadaşları (2016) tarafından ortaya konan üç alt boyutlu ölçeğin model uyumu ve uyum indeks değerlerinin düzeyi iyi derecede olduğu değerlendirilmektedir. X^2 ve serbestlik derecesi (df) değerlerinin kabul edilebilir değerler arasında olduğu RMSEA, CFI, GFI, AGFI, NFI ve RMR değerlerinin iyi uyum değerleri arasında olduğu görülmektedir. Yapılan DFA’da faktörler ve maddeler arasındaki değerler .05 düzeyinde anlamlı olduğu görülmüştür (Marsh ve Grayson, 1995; Schumacher ve Lomax, 1996; Kelloway, 1998; Hu ve Bentler, 1999; Steiger, 2000; Schermelleh vd., 2003; Yılmaz ve Çelik 2009; Eminoğlu ve Nartgün, 2009; Byrne, 2010; Çokluk vd., 2010; Iacobucci, 2010; Vieira, 2011; Waltz vd., 2017)

Sonuç olarak araştırma ölçeğinin uyum iyiliğinin indeks değerler bakımından “iyi uyum” ve “kabul edilebilir bir uyum” göstermesi ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi ile desteklendiğini göstermektedir.

Benzer (Ölçüt) Ölçek Geçerliliği

Çizelge 12. Ölçüt/Benzer Ölçek Geçerliliği İle Toplam Puan Korelasyon Katsayıları İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımının Korelasyonu Analizleri (n=305)

Ölçekler	R	P
Madde Kullanımı Damgalama Mekanizması Ölçeği (Ort.)	0,198	0,000**
Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği (Ort.)	0,268	0,000**

**p<0,001

Çizelge 12’de görüldüğü gibi Madde Kullanımı Damgalama Mekanizması Ölçeği (MK-DMÖ)’nin ölçüt ölçek geçerliliğinde kullanılan Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği (PNDÖ) ile Pearson Momentler çarpımının Korelasyonu için analiz yapılmıştır. Bu analizlerde MK-DMÖ ile PNDÖ korelasyonu sırasıyla 0.198 ve 0.268 (her iki değer için $p<0,01$) bulunurken aynı zamanda aralarında pozitif olacak şekilde bir anlamlılık saptanmıştır ($p<0,001$). Benzer ölçekte toplam puan artarken diğerinin (uyarlanan ölçek) de puanı arttığından dolayı aralarında doğrusal yönde pozitif ilişki mevcuttur.

Güvenirlige İlişkin Bulgular

Madde Kullanımı Damgalama Mekanizması Ölçeği'nin güvenirligine yönelik olarak yapılan analizler arasında sırasıyla iç tutarlılığına ilişkin yapılan korelasyon ve diğer analizlere yer verilmiştir.

İç tutarlılık

Madde Kullanımı Damgalama Mekanizması Ölçeği'nin güvenirligine ilişkin olarak Madde İstatistikleri, Testi Yarılama ve Cronbach Alpha Katsayısı'ndan yararlanılmıştır. Bu kapsamda maddelerin toplam korelasyon katsayısını belirlemek amacıyla "Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu" yapıp, "testi yarılama" için "Güvenirlik (Cronbach Alpha) Katsayısı", "Guttman Split-half" ve "Spearman-Brown" güvenirlik katsayılarına bakılmış, "Güvenirlik (Cronbach Alpha) Katsayısı" için Güvenirlik Analizi (Cronbach Alpha) yapılmıştır.

Çizelge 13. Madde ve Toplam Puan Korelasyon Katsayıları İçin Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonuna İlişkin Bilgiler (n=305).

MADDELER	r	p
M-1	0,658	0,000*
M-2	0,720	0,000*
M-3	0,687	0,000*
M-4	0,765	0,000*
M-5	0,759	0,000*
M-6	0,683	0,000*
M-7	0,645	0,000*
M-8	0,688	0,000*
M-9	0,623	0,000*
M-10	0,536	0,000*
M-11	0,587	0,000*
M-12	0,571	0,000*
M-13	0,644	0,000*
M-14	0,610	0,000*
M-15	0,650	0,000*
M-16	0,700	0,000*
M-17	0,705	0,000*
M-18	0,572	0,000*

*p = 0,000

Çizelge 13'te görüldüğü gibi, ölçeğin her bir maddesi için "Madde ve Toplam Puan Korelasyon Katsayıları" değerlendirmesi yapılmıştır. Buna göre, "Korelasyon Güvenirlik Katsayılarının" (r=0,53 ile 0,76) değerler arasında yer aldığı görülmektedir. Dolayısıyla istenilen katsayı değer aralıklarının 0,50'nin üstünde ve 0,80'in altında gibi değerlere sahip olduğu saptanmış olması ölçek maddelerinin "iyi olduğu" anlamına gelmektedir. Ayrıca, Pearson Korelasyonun analizinin sonucunda da maddelerin puanlarıyla ölçek toplam puanı arasında pozitif yönde olacak şekilde aralarında anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (p=0,000).

Çizelge 14. “Madde Kullanımı Damgalama Mekanizması Ölçeği” Alt Boyutlarının Madde-Alt Boyut Toplam Puan Korelasyonları ve Alt Boyutlarının Toplam Puan-Ölçek Toplam Puan Korelasyon Katsayıları için yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analiz sonuçları (n=305)

Ölçek Alt Boyut ve Maddeleri		Madde-Alt Boyut Toplam Puan Korelasyonu Katsayıları		Alt Boyut Toplam Puan-Ölçek Toplam Puan Korelasyon Katsayısı	
		R	P	R	P
OD	M-1	0,319	0,000*	0,705	0,000*
	M-2	0,439	0,000*		
	M-3	0,586	0,000*		
	M-4	0,429	0,000*		
	M-5	0,364	0,000*		
	M-6	0,541	0,000*		
BD	M-7	0,375	0,000*	0,563	0,000*
	M-8	0,764	0,000*		
	M-9	0,795	0,000*		
	M-10	0,334	0,000*		
	M-11	0,544	0,000*		
	M-12	0,653	0,000*		
İD	M-13	0,303	0,000*	0,789	0,000*
	M-14	0,619	0,000*		
	M-15	0,526	0,000*		
	M-16	0,711	0,000*		
	M-17	0,761	0,000*		
	M-18	0,573	0,000*		

*p=0,000

Çizelge 14’te görüldüğü üzere Madde ve alt boyut toplam puan korelasyon katsayılarının Onaylanmış Damgalama (OD) alt boyutunda $r=0.319$ ile 0.586 ; Beklenen Damgalama (BD) alt boyutunda $r=0,334$ ile $0,795$; İçselleştirilmiş Damgalama (İD) alt boyutunda da $r=0,303$ ile $0,761$ arasında yer aldığı görülmektedir. Aynı zamanda aralarında pozitif yönde olacak şekilde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($p=0,000$).

Alt boyut, toplam puan ve ölçek toplam puan korelasyon katsayıları için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu yapılmıştır. Buna göre OD alt boyutu-ölçek toplam puan korelasyon katsayısının $r=0,705$; BD alt boyutu için $r=0,563$; İD alt boyutu için $r=0,789$ olarak tespit edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda istatistiksel olarak aralarında pozitif yönde yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p<0,05$).

Çizelge 15. “Madde Kullanımı Damgalama Mekanizması Ölçeği”nin Yarı-Test Güvenirlik Analizlerine İlişkin Bilgiler (n=305)

Madde Kullanımı Damgalama Mekanizması Ölçeği (MK-DMÖ)	
Guttman Split-Half	0,642
Spearman-Brown	0,662
Birinci Yarı Cronbach Alpha Değeri	0,823
İkinci Yarı Cronbach Alpha Değeri	0,861
İki Yarı Arasındaki Korelasyon	0,495
N (Katılımcı)	305
Ölçek Madde Sayısı	18

Çizelge 15'te görüldüğü üzere, “Madde Kullanımı Damgalama Mekanizması Ölçeği”nin Guttman Split-Half katsayısı 0,642; Spearman-Brown katsayısının ise 0,662 olduğu görülmektedir. Birinci yarının Cronbach Alpha değeri 0,823; ikinci yarının Cronbach Alpha değeri 0,861; ölçeğin iki yarısı arasındaki korelasyonu ise 0,495 olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla yarı test güvenirlik analizinde ölçek doğrulanabilir ve uygulanabilir bir özelliğe sahip olduğu saptanmıştır.

Çizelge 16. “Madde Kullanımı Damgalama Mekanizması Ölçeği”nin Cronbach Alpha Katsayısı için yapılan Cronbach Alpha Güvenirlik Analizi'ne ilişkin bilgiler (n=305)

Madde Kullanımı Damgalama Mekanizması Ölçeği ve Alt Boyutları	Maddeler	A (α)
Madde Kullanımı Damgalama Mekanizması Ölçeği	1-18	0,852
OD	1-6	0,838
BD	7-12	0,839
İD	13-18	0,867

Çizelge 16'da görüldüğü gibi, “Madde Kullanımı Damgalama Mekanizması Ölçeği (MK-DMÖ)”nin Cronbach Alpha Katsayısı (α)=0,852; Onaylanmış Damgalama (OD) alt boyutunun Cronbach Alpha Katsayısı (α)= 0,838; Beklenen Damgalama (BD) alt boyutunun Cronbach Alpha Katsayısı (α)=0,839; İçselleştirilmiş Damgalama (İD) alt boyutunun Cronbach Alpha Katsayısı (α)=0,867 olarak tespit edilmiştir.

TARTIŞMA

Geçerliliğe İlişkin Tartışma

Madde Kullanımı Damgalama Mekanizması Ölçeği (MK-DMÖ)'nin geçerliliğine bakılması ya da sağlanması için öncelikli olarak Kendall Uyuşum Katsayısı testi uygulanmıştır. Akabinde ölçek yapı geçerliliğini test etmek için AFA ve DFA gibi analizler uygulanmıştır. Son olarak ölçüt geçerliliği için “pozitif ve negatif duygu ölçeği” ile korelasyon analizlerine bakılarak benzer ölçek geçerliliği yapılarak analiz süreçleri tamamlanmıştır.

Ölçeğin içerik geçerliği için öncelikle çeviri yapılması gerekmektedir. Ölçek yabancı dildeki orijinali “Substance Use Stigma Mechanism Scale (SU-SMS)” olarak geçmektedir. Bu sebeple ilk olarak ölçek, İngilizceden Türkçeye tercüme edilmiştir. Tercüme işlemleri için genelde en az iki bağımsız tercüman tarafından çevirisinin yapılması uygun görülmektedir (Aksayan ve Gözüm, 2002; Erkuş, 2010, s. 74; Savaşır, 1994, s. 28). Bu kapsamda ölçek birbirinden bağımsız iki çevirmen, sosyal hizmet bölümlerinde iki doçent, bir dr. öğretim üyesi ve bir araştırma görevlisi dr. ile Selçuk Üniversitesi Yabancı Diller Yüksek Okulu Tercüme Bürosu tarafından İngilizce’den Türkçeye çevrilmiştir. Bu aşamadan sonra yapılan çevirilerdeki ifadelerden orijinal İngilizce ifadelerle karşılık gelen en doğru anlamı veren maddeler için Uzman Görüş Formu düzenlenerek, Türkiye genelinde Sosyal Hizmet Bölümlerinden iki profesör, iki doçent, bir dr. öğr. üyesi; aynı şekilde Selçuk Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalında bir doçent, bir dr. öğr. üyesi ve Hemşirelikte Yönetim Anabilim Dalında bir dr. öğr. üyesi (daha önce madde kullanım bozukluğu üzerinde çalışmalar yapıp ve yapmaya devam etmekte) gibi unvanlarına sahip akademisyenlere ve ayrıca madde bağımlıları konusunda uzman ve alanda aktif olarak çalışan bir sosyal hizmet uzmanı ile bir öğretmenden oluşan toplam 10 kişilik bir uzman grubuna “Uzman Görüş Formu” elektronik posta yoluyla gönderilmiş ve değerlendirmeleri alınmıştır. Yapılan geri dönüşler sonucunda Tez İzleme Komitesi (TİK) üyelerinin de görüş ve önerileriyle ölçeğin son haline karar verilmiştir. Ölçeğin son hali Türkçe ve İngilizce dillerinin konuşma ve anlama konusunda oldukça iyi olan iki bağımsız çeviriciler tarafından tekrar ölçeğin orijinal diline (İngilizce) tercüme edilmiştir. İki bağımsız çevirmen tarafından oluşturulan yeni İngilizce formlar orijinal İngilizce formu oluşturan yazara gönderilip değerlendirme istenmiştir. Ölçek içerik geçerliği için yukarıda unvan ve sayıları yazılan uzman grubuna gönderilen “Uzman Görüş Formu” ile ölçekte yer alan her bir madde için ölçüm derecesini 1’den 4’e kadar değerlendirmeleri istenmiştir. Elde edilen puanlar, “Kendall Uyuşum Katsayısı” testi (Field, 2005, s. 81) uygulanmıştır. Böylece ölçek dil geçerlik için gerekli çalışma yapılmış ve veriler elde edilmiştir. Yapılan çalışma sonucunda uzman görüşleri arasında anlamlı düzeyde bir farkın olduğu görülmüştür ($W=,49$; $X^2= 8,000$; $p>0,05$). Ölçek uyarlama çalışmalarında uzman görüşleri arasında anlamlı farkın olması gerektiği ve madde ölçüm değerlendirmesi için verilen puanların birbirine yakın ve benzer olması verilmiş bu puanların aynı zamanda güvenilir olduğunu da göstermektedir (Çakmur 2012). Uzman görüşlerinin uyumu için $p>0,05$ olması gerekmektedir (Field, 2005; Rhodes vd., 2000, s. 127; Smith vd., 2019). Bu bağlamda uzmanların ölçek hakkındaki görüşlerinin birbirinden farklı olmadığı, ölçek hakkındaki görüş ve düşüncelerinin örtüştüğü ve ölçeğin uyarlanması için uygun olduğu düşünülmektedir.

Ölçeğin yapı geçerliliği için doğrulayıcı faktör analizine geçmeden önce, KMO ve Barlett’s testi ile AFA uygulanmıştır. Yapılan araştırmalarda sadece DFA kullanılması veya yapılması en iyi uyum indekslerini göstermesinde ya da belirlenmesinde yetersiz olacağı düşünülmektedir (Orçan 2018, s. 418). Ölçek uyarlama çalışmalarında genel yaklaşım, AFA’dan sonra elde edilen yapının geçerliliğini test etmek için DFA kullanmaktır (Worthington ve Whittaker 2006, s. 826). Çünkü bazı ölçek

uyarlama çalışmalarında sadece DFA'nın kullanılmasıyla ara sıra sorunlarla karşılaşmaktadır. Mesela, uyarlama çalışması aşamasında tercümeden dolayı herhangi bir hata meydana geldiğinde ve sadece DFA'nın kullanılmasından dolayı olması gerekenden farklı bir durum ortaya çıkabilir. Bu nedenle model yanlış uyum gösterebilir. Ayrıca bir veri seti birden fazla DFA modeli ile uyum sağlayabilir. Bu nedenle uyarlamada kültürel farklılıkların ortaya konulması için ilk olarak AFA'nın yapılması uygun olacaktır. Böyle bir durumda AFA yapılmazsa araştırmacının test ettiği ilk model uyum gösterdiğinde ikinci bir model test edilemeyecektir. Bu durumda oluşabilecek muhtemel hatayı fark etmek için öncelikle bir AFA yapılması önemli hale gelmektedir (Orçan, 2018, s. 415).

Bu kapsamda "Madde Kullanımı Damgalama Mekanizması Ölçeği" için yapılan analiz sonuçları, KMO 0,856, Barlett's Testi 2883,492 ve $P=0,00$ olarak tespit edilmiştir. Gerçekleştirilen AFA'dan sonra elde edilen değerlerin incelenmesi sırasında ölçek maddelerin yüksek yük değerine sahip olanların tek bir faktörde yer almamasına ve iki ya da daha fazla faktörlerdeki yük değer farklarının en az 0,1 olarak hesaplandığı, ayrıca yer almış oldukları faktör yük değerlerinin de 0,45 ve üstü değerlerden yüksek olmalarına dikkat edilmiştir (Bandalos ve Finney, 2010; Büyüköztürk 2004). Dolayısıyla çizelge 3 ve 4'te görüldüğü üzere ölçek maddelerinin faktör yüklerinin değerleri 0,45'ten büyük olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca göre ölçek maddelerinde herhangi bir eksilme ya arttırma söz konusu olamamıştır. Yapılan araştırmalarda da ölçek uyarlama çalışmalarının %81'inde ölçek maddelerinde azalma olmadığı tespiti yapılmıştır (Güvendir Acar ve Özer Özkan 2015, s. 27). Bu da doğrulayıcı faktör analizinin yapılabiliğine işaret etmektedir. Güvendir Acar ve Özer Özkan (2015)'in yapmış oldukları araştırmaya göre, Türkiye'de 2006 ile 2014 yıllarında yapılan (SSCI olarak yayınlanan) 33 tane ölçek uyarlama çalışmaları arasında her iki analizi de (AFA-DFA) kullandıkları tespit edilmiştir. Bu çalışmaya göre yapılan ölçek uyarlama çalışmalarının 22'sinde öncelikle AFA yapılırken, 11'inde de DFA öncelikli olarak yapılmıştır. Aynı çalışmalarda 28'i madde analizi ve 33'ü ise iç tutarlılık güvenilirliği belirleyen Cronbach Alpha analizi öncelikli olarak yapılmış ve çalışmalara başlanmıştır. Koyuncu ve Kılıç (2019)'in çalışmaları kapsamında 131 araştırmanın 58 tanesi her iki analizi birlikte kullandıkları tespit etmişlerdir.

Ölçeğin doğrulayıcı faktör analizinin yapılması için daha önce yapılan KMO ve Barlett's testlerinin sonuçlarının oldukça önemli olduğu ifade edilmektedir. Bu bağlamda KMO değerinin en az 0,70'in üstünde ve Barlett's testi için yapılan ki-kare sonucunun da $p<0,05$ olması gerekmektedir. KMO değerleri ise, 0,70'in üstü "orta", 0,80'nin üstü "iyi" ve 0,90'nin üstü için ise "mükemmel" olarak değerlendirilmektedir. Bu sonuçlara göre yapılan KMO ve Barlett's analizleri sonucunda verilerin faktör analizleri için "iyi" derecede uyum sağladığı söylenebilir. Böylece ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılması aşamasına geçilmiştir.

Ölçek geliştirmek ya da uyarlamak için DFA yöntemi sık başvurulan ve kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntem aynı zamanda katkı ve kolaylık sağlama konusunda da önemli olduğu değerlendirilmektedir (Aytaç ve Öngen 2012, s. 18). Literatürde ölçek uyarlama çalışmalarında AFA yapıldıktan sonra var olan bir yapının DFA'sı ile iyi uyum indekslerine bakılması önerilmektedir. Uyarlanan ölçeğin uyum

indeksinin sınaması ya da testinin yapılması için bazı istatistiksel yöntemler mevcuttur. En çok uygulanan istatistikler: “Serbestlik derecesi (df)”, “ki-kare (χ^2)”, “ortalama hata karekök değeri (RMSEA)”, “karşılaştırmalı uyum indeksi (CFI)”, “uyum iyiliği indeksi (GFI)”, “uyarlanmış uyum indeksi (AGFI)”, “ölçeklendirilmiş uyum indeksi (NFI)” ve “kök artık kareler ortalaması (RMR)” gibi testler tercih edilmektedir (Schumacker vd., 1996; Waltz vd., 2017; Wang ve Wang 2012, s. 5-9; Yeşildal vd., 2020, s. 256).

Yapılan literatür taramalarında, Ki-kare (χ^2) değeri için $p>0.05$, Ki-kare/serbestlik derecesi (X^2/df) kabul görülen değerler ise >2 ve <5 olarak belirlenmiştir. $X^2/df<2$ ise “mükemmel uyumu” ve $X^2/df<5$ ise “kabul edilebilir bir uyum” olduğunu gösterir (Kelloway 1998). Bu araştırmada $X^2=417,391$ ve serbestlik derecesi (df) 127 olarak görülmektedir. $X^2/df=3,28$ olarak değerlerinin “kabul edilebilir” değerler arasında olduğu tespit edilmiştir.

Kötü uyum indeksi olarak bilinen ve 0 değerinin mükemmel uyumu gösterdiği RMSEA için 0,05’in altındaki değerler iyi uyum, 0,08’in altındaki değer makul değer olarak kabul edilir (Hu ve Bentler 1999; Stevens, 2001; Kıracı, 2019; Vieira, 2011). Bu araştırmada, Madde Kullanımı Damgalama Mekanizması Ölçeği’nin onaylanmış damgalama alt boyutunda yer alan M4 ve M6 ile M5 ile M6, beklenen damgalama alt boyutunda M10 ve M12 ile M11 ile M12 ve içselleştirilmiş damgalama alt boyutunda yer alan M15 ile M18 maddeleri arasında kovaryans yapma ihtiyacından dolayı maddeler arasında kovaryans işlemi yapılarak indeks değerleri iyi uyum ölçüm açısından daha da iyi bir düzeye getirilmiştir. Bu araştırmada RMSEA değeri 0.077’dir. elde edilen bu değer ise “kabul edilebilir” bir uyuma sahip olduğu tespit edilmiştir.

Ölçek uyarlama ya da geliştirme çalışmalarında CFI analizi genellikle, elde edilen veri değerlerinin iyi düzeyde olmadığı takdirde, yeni ve bağımsız verilerle kovaryans yapılmasını sağlar ve karşılaştırma yapılması için kullanılmaktadır (Eminoğlu ve Nartgün, 2009, s. 236). 0-1 aralığında değer alan CFI indeksi için yüksek değerler iyi uyum olduğunu göstermektedir (Byrne, 2010; Schermelleh vd., 2003, s. 29) Bu çalışmada CFI değeri 0.89’dur. Bu değer “kabul edilebilir kritik değerin” az altında olması tamamen reddedilemez değerde olduğu hatta bu değer ile uyumun var olduğu söylenebilir (Yılmaz ve Çelik 2009).

GFI, elde edilen modelin ya da veri setinin örneklem için kovaryans matrisinin ne düzeyde olduğunu aynı zamanda ölçtüğünü gösterir (Çokluk vd., 2010, s. 281, Waltz vd., 2017). Genellikle GFI değerinin 0,95 ile 1,00 aralığında olması “iyi uyum” olduğu, 0,90 ile 0,95 aralığında ise “kabul edilebilir uyum” olarak değerlendirilmektedir. Bu araştırmadaki değer ise, 0,93 olarak tespit edilmiş ve “iyi uyum” düzeyde olduğu görülmektedir. Yapılan GFI testinin yüksek örnek hacminin eksikliğini minimize etmek ya da gidermek için kullanılan diğer bir indeks ise AGFI değeridir. AGFI değeri ise, 0-1 aralığında yer alan bir değeri almaktadır. Bununla birlikte değer, 1’e yaklaştıkça iyi uyumu bir değere sahip olduğu değerlendirilmesi yapılmaktadır (Schermelleh vd., 2003). Bu araştırmada AGFI değeri 0,91 çıkmış olup iyi uyum göstermektedir.

Bentler ve Bonnet (1980) tarafından önerilen Normlandırılmış Uyum İndeksi (NFI) literatürde Bentler-Bonnet Normlandırılmış Uyum İndeksi (Bentler-Bonnet Normed Fit Index -BBNFI) olarak da ifade edilmektedir. NFI değerleri 0-1 aralığında değişmektedir. Normal değer düzeyi ise 0,95 ve üstü "iyi uyum" olarak değerlendirilirken, 0,90 ve üstü ise "kabul edilebilir" bir değerde olduğu göstermektedir (Marsh ve Grayson, 1995, s. 194; Schumacker ve Lomax, 1996, s. 43). Araştırmada NFI değeri 0,94 çıkmış olup bu değer kabul edilebilir bir değer olarak tanımlanabilir.

Kök artık kareler ortalaması olan RMR'in genel olarak değeri 0 ve 1 arasında değişmektedir. Bu değer 0'a doğru bir yaklaşım söz konusu olunca, "iyi uyum" değerlendirmesi yapılmaktadır. Kötü uyum indeksi olarak bilinen Ki-kareye benzetilmektedir. Buradaki esas değerlendirme ise, değerlerin yüksek çıkması "kötü uyum" olarak değerlendirmesidir (Iacobucci, 2010, s. 96). Araştırma sonucu bu değer 0,07 çıkmış olması RMR değerinin sıfıra yakın olduğunun göstergesidir ve iyi uyum olarak kabul edilmektedir.

Yapı geçerliliğinin istenilen değerler ile tamamlanmasından sonra yapılan ölçüt/benzer ölçek analizinde, "Madde Kullanımı Damgalama Mekanizması Ölçeği (MK-DMÖ)" ile "Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği (PNDÖ)" arasında pozitif yönde olacak şekilde anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($r = 0.26$; $p < 0,001$). Bazı kaynaklarda korelasyonun katsayısı 0,00-0,25 "çok zayıf", 0,26-0,49 "zayıf" ve 0,50-0,69 "orta" olarak tanımlanmıştır (Orhan ve Kaşıkçı, 2002, s. 71). Bu çalışmada her ne kadar ilişki düzeyi "zayıf" olarak tespit edilse de benzer ölçekte toplam puan artarken uyarlanan ölçeğin de puanı arttığından dolayı aralarında doğrusal yönde pozitif ilişki mevcuttur.

Sonuç olarak araştırmada içerik, yapı ve ölçüt/benzer geçerlilikleri için yapılan bütün analizlere bakıldığında ölçeğin uyum iyiliği indeks değerleri kriterlerini karşıladığı saptanmıştır. Bu bağlamda Madde Kullanımı Damgalama Mekanizması Ölçeği'nin "iyi uyum" ve "kabul edilebilir bir uyum" göstermesi ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi ile desteklendiğini göstermektedir. Dolayısıyla bu bölümün sonlanmış olmasından bir sonraki bölüm olan ölçek için yapılmış olan güvenilirlik analizlerinin tartışılması yer alacaktır.

Güvenirliliğe İlişkin Tartışma

Madde Kullanımı Damgalama Mekanizması Ölçeği'nin güvenilirliğini test etmek amacıyla ölçeğin iç tutarlılığına bakılmıştır. Bu bağlamda iç tutarlılık değerlerini de belirleyebilmek için Madde İstatistikleri, Testi Yarılama ve Cronbach Alpha katsayılarına bakılmıştır.

Bu çalışmada madde puanları ve ölçek toplam puanı arasında yüksek düzeyde korelasyonların olduğu tespit edilmiştir ($0,53 \leq r \leq 0,76$). Ölçek madde puanları ile toplam puanları arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişkinin tespit edilmesi ölçek etkinliği açısından oldukça önem arz etmektedir (Büyüköztürk, 2002, s. 472).

Ölçeğin madde puanları ve alt boyut toplam puanı arasında da anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Tespit edilen ilişkinin de pozitif yönde olduğu görülmektedir ($p = 0,000$). Madde-alt boyut toplam puan

korelasyon katsayılarının (Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu) Onaylanmış Damgalama (OD) alt boyutunda $0.319 \leq r \leq 0.586$; Beklenen Damgalama (BD) alt boyutunda $0.334 \leq r \leq 0.795$; İçselleştirilmiş Damgalama (İD) alt boyutunda $0,303 \leq r \leq 0,761$ arasında olduğu saptanmıştır. İstatistiksel olarak aralarında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir ($p=0.000$). Araştırmalarda yapılan korelasyon sonuçlarında tespit edilen anlamlılık düzeyinin iyi derecede olması ve ilişkinin saptanması, iç tutarlık güvenilirliğinin sağlandığı anlamına geldiği düşünülmektedir (Büyükoztürk, 2011).

Alt boyut toplamı ve puan-ölçek toplam puan korelasyonun katsayıları için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu yapılmıştır. Buna göre OD alt boyutu-ölçek toplam puan korelasyon katsayısının $r=0,705$; BD alt boyutu için $r=0,563$; İD alt boyutu için ise, $r=0,789$ olarak tespit edilmiştir. Yapılan istatistiksel analiz sonucunda aralarında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir ($p=0,000$). Özellikle ölçek uyarlama çalışmalarında, ölçeğin toplam puan ile alt boyut maddeleri arasında korelasyon düzeyinin yüksek olması ve pozitif yönde anlamlı bir fark tespit edildiğinde, ölçek uyarlaması ve ölçeğin kullanılması için oldukça elverişli olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda herhangi bir maddenin diğer maddeler ile ya da toplam puan ile aralarında ilişki düzeyi zayıf olarak tespit edilirse o maddenin çıkarılması gerektiği düşünülmektedir (Ercan ve İsmet, 2004, s. 213).

Yapılan literatür taramasının sonucunda madde-toplam puan, alt boyut madde ve ölçek toplam puanlar arasındaki korelasyonun minimum 0,20 üzerinde olması gerektiği (Tavşancıl, 2002; Kırac, 2019) konusunda hemfikir oldukları görülmektedir. Sonuç olarak madde puanları ile ölçek toplam puanı; ölçeğin madde puanları ve alt boyut toplam puanı; ölçeğin alt boyutlara ilişkin puanları ile ölçek toplam puanı arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir ($p=0,000$). Bu kapsamdaki korelasyonun değerlendirilmesi ise, $0,319 \leq r \leq 0,789$ değerleri arasında bir düzeye sahip oldukları tespit edilmiştir.

“Madde Kullanımı Damgalama Mekanizması Ölçeği”nin Guttman Split-Half katsayı değeri 0,642’dir. Spearman-Brown katsayı değeri ise 0,662 bulunmuştur. Testi yarılmadaki ilk (birinci) yarının Cronbach Alpha değeri 0,823’tür. İkinci yarının Cronbach Alpha değeri ise 0,861 olarak saptanmıştır. Her iki yarı arasındaki korelasyon ise, 0,495 olduğu görülmektedir. “Madde Kullanımı Damgalama Mekanizması Ölçeği (MK-DMÖ)”nin Cronbach Alpha Katsayısı (α)=0,852; Onaylanmış Damgalama (OD) alt boyutunun Cronbach Alpha Katsayısı (α)= 0.838; Beklenen Damgalama (BD) alt boyutunun Cronbach Alpha Katsayısı (α)=0,839; İçselleştirilmiş Damgalama (İD) alt boyutunun Cronbach Alpha Katsayısı (α)=0.867 olarak tespit edilmiştir.

Literatür taramalarında güvenilirlik katsayısının değerlendirilmesi için kabul görülen kıstaslarla ilgili farklı yaklaşımlar mevcuttur. Şencan (2005), Özdamar (2002) ve Tavşancıl (2002) gibi araştırmacılara göre, güvenilirlik katsayısının $0,60 \leq \alpha < 0,79$ arasında olması “oldukça güvenilir”, $0,80 \leq \alpha < 1,00$ arasında ise “yüksek derecede güvenilir” olduğu anlamına geldiğini belirtmektedirler. Fakat kaynakların çoğunluğunda da ölçeğin güvenilirlik kat sayısının $0,70 \leq \alpha$ olmasında ölçeğin

güvenilir olduğu kabul edilmektedir (Nunnally, 1978; Nunnally ve Bernstein, 1994; Bland ve Altman, 1997, s. 572; Tezbaşaran, 1997; Tavşancıl, 2002; Streiner, 2003, s. 101; Sipahi vd., 2008; DeVellis, 2016). Diğer yandan ölçeğin madde sayısı az ve yeni olduğunda, güvenilirlik katsayılarının 0,60 değerinin temel olarak kabul edilebilir olarak değerlendirilmektedir (Nunnally, 1978; Sipahi vd., 2008). Bu bağlamda “Madde Kullanımı Damgalama Mekanizması Ölçeği”nin ve ölçeğe ait tüm alt boyutlarının güvenilirlik katsayılarının literatürde de değinildiği gibi tüm şart ve özellikleri taşıdığı ve bundan dolayı da oldukça güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir.

Dolayısıyla yarı test güvenilirlik analizinde olduğu gibi ölçek ve alt boyutlarının güvenilirlik katsayılarının tespit edilmesi ile ölçeğin doğrulanabilir ve uygulanabilir bir özelliğe sahip olduğu saptanmıştır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu araştırmada, Smith ve diğerlerinin (2016) geliştirmiş oldukları “Substance Use Stigma Mechanism Scale” (Madde Kullanımı Damgalama Mekanizması Ölçeği)’i madde kullanım bozukluğu birey/bireylerin damgalanma düzeylerini belirleyen ölçeğinin Türkçeye uyarlamayı amaçlamaktadır.

Madde Kullanımı Damgalama Mekanizması Ölçeği Türkçeye uyarlanmış ve uyarlama çalışmaları kapsamında yapılan bütün işlem ve analizler sonucunda ölçeğin Türkçe’nin dil yapısı, kuralları, özelliklerine uymakta ve kültür bakımında da uygun olduğu görülmüştür. Ölçek geçerlilik-güvenirlik analizleri sonucunda elde edilen değerlerin (AFA, DFA, KMO, Barlet’s vs.) uygulanabilirlik açısından ideal ve işlevsel olduğu anlaşılmaktadır. Ölçeğin gerek yapı gerekse dil ve ölçüt (benzer ölçek) bakımından geçerli ve güvenilir olduğu tespit edilmiştir. Uyarlanan bu ölçek alkol ve/veya madde kullanım deneyimi olanlar, alkol ve/veya madde bağımlısı olanlar, tedavi olanlar, tedavi olmak isteyenler ya da hiç tedavi olmayanlar (olamayanlar) gibi bütün popülasyona uygulanabilir bir ölçektir. Ölçek alt boyutları ile birlikte toplam puan üzerinde hesaplama yapılabildiği gibi ayrı ayrı olarak da puan hesaplaması yapılabilmektedir.

Madde Kullanımı Damgalama Mekanizması Ölçeği’ni alkol ve madde kullanım bozukluğu bireylerin damgalanma durumlarının öğrenilmesi ve ölçülmesi oldukça önemlidir. Özellikle cinsiyet değişkenine göre bakıldığında alkol ve madde kullanım bozukluğu kadınların damgalanma düzeylerinin öğrenilmesi de oldukça önem arz etmektedir. Çünkü toplumsal hayatta dezavantajlı grup olarak değerlendirilen kadınların özellikle alkol ve madde kullanım bozukluğundan dolayı daha da dışlanmaya maruz kalabilecekleri ve toplumdan izole olabilecekleri düşünülmektedir (Yaman, 2014, s. 108).

Son olarak alkol madde kullanım bozukluğundan kaynaklanan damgalanma düzeyinin tespit edebilmek ve bu vesile ile alkol ve madde kullanım bozukluğu kişilerin tedavi, rehabilitasyon ve psiko-sosyal desteklerin sağlıklı bir şekilde yerine getirilmesi ile birlikte toplumsal sosyalizasyon süreçlerinin sağlanması için daha da kapsamlı çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Araştırmaya İlişkin Etik Bilgiler

Araştırma öncesi Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığı, Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 31.10.2018 tarih, 1997 sayı ve 2018/172 karar numarası ile izin alınmıştır. Ayrıca Konya Denetimli Serbestlikte uygulamayı yapabilmek için Adalet Bakanlığı, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün 11.01.2019 tarih ve 46958942-773-E.34/5974 sayılı yazısına istinaden araştırmacının uygulaması için izinler alınmıştır. Araştırmada kullanılan ölçek sahiplerinden kullanım izinleri alınmış olup araştırma kapsamında olan bütün katılımcılara gönüllülük onamları alınmış ve verilerin toplanması sağlanmıştır.

Araştırmacıların Katkı Oranı

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Çatışma Beyanı

Herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Akgül, A. (2005). *Tibbi araştırmalarda istatistiksel analiz teknikleri*. Ankara: Emek Ofset Ltd. Şti.
- Aksayan, S. & Gözüm, S. (2002). Kültürlerarası ölçek uyarlaması için rehber I: Ölçek uyarlama aşamaları ve dil uyarlaması. *Hemşirelik Araştırma Dergisi*, 4(1), 9-14.
- Alpar, R. (2016). *Spor, sağlık ve eğitim bilimlerinden örneklerle uygulamalı istatistik ve geçerlilik-güvenirlilik*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Aytaç, M. & Öngen, B. (2012). Doğrulayıcı faktör analizi ile yeni çevresel paradigma ölçeğinin yapı geçerliliğinin incelenmesi. *İstatistikçiler Dergisi*, 5, 14-22.
- Bahar, A. (2007). Şizofreni ve damgalama. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*. 2007; (2)4: 101-110.
- Bandalos, D. L., & Finney, S. J. (2010). *Factor analysis: Exploratory and confirmatory*. In G. R. Hancock & R. O. Mueller (Eds.), *The reviewer's guide to quantitative methods in the social sciences* New York, NY: Routledge.
- Bartlett, M.S. (1950). Tests of significance in factor analysis. *British Journal of Mathematical and Statistical Psychology*, 3(2), 77-85.
- Bernard, B. (2006). *Using Strengths-Based Practice To Tap The Resilience Of Families*, In *The Strengths Perspective In Social Work Practice*. Boston: MA, D. Saleebey, Edit, Allyn and Bacon.
- Bland, J. M., & Altman, D. G. (1997). Statistics notes: Cronbach"s alpha. *Bmj*, V, 314, p.572.
- Brown, T. A. (2006). *Confirmatory factor analysis for applied research*. New York London: The Guilford Press.

- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: 14. Baskı, Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Özkahveci, Ö. & Demirel F. (2004). Güdülenme ve öğrenme stratejileri ölçeğinin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 4(2), 207-239.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör analizi: Temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 32(32), 470-483.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Byrne, B. M. (2010). Testing for the factorial validity of a theoretical construct. structural equation modeling with amos: basic concepts, applications, and programming. 2nd ed. New York: Routledge.
- Cerny, B.A. & Kaiser, H.F. (1977). A study of a measure of sampling adequacy for factor-analytic correlation matrices. *Multivariate Behavioral Research*, 12(1), 43-47.
- Çakmur, H. (2012). Araştırmalarda ölçme - güvenilirlik – geçerlilik. *TAF Prev Med Bull*, 11(3), 339-344.
- Çapık, C. (2014). Geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarında doğrulayıcı faktör analizinin kullanımı. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 17(3), 196-205.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. & Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Pegem.Net.
- DeVellis, R. F. (2016). *Scale development: Theory and applications*. London: Sage Publications.
- Dülgerler, Ş. (2008). Ruhsal hastalıklarda damgalama ve psikiyatri hemşireliği. Kocaeli. XV. Ulusal Sosyal Psikiyatri Kongresi Özet Kitabı. 2008, s. 28.
- Duyan, V., Ö. Özgür-Sayar, & Özbulut, M. (2008). *Sosyal hizmeti tanımak ve anlamak: sosyal hizmet uzmanları ve sosyal hizmet alanında çalışanlar için bir rehber*. Ankara: Öncü Basımevi.
- Eminoğlu, E. & Nartgün, Z. (2009). Üniversite öğrencilerinin akademik sahtekarlık eğilimlerinin ölçülmesine yönelik bir ölçek geliştirme çalışması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* 6(1), 215-240.
- Ercan, G. & İsmet, K. (2004). Ölçeklerde güvenilirlik ve geçerlik. *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 30(3), 211-6.
- Erkuş A. (2010). Psikometrik terimlerin Türkçe karşılıklarının anlamları ile yapılan işlemlerin uyumsuzluğu. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 1(2), 72-7.
- Field, A.P. (2005). *Kendall's coefficient of concordance*. Encyclopedia of Statistics in Behavioral Science.

- Gençöz, T. (2000). Pozitif ve negatif duygu ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(46), 19-26.
- Gözüm, S. & Aksayan S. (2003). Kulturlerarasi ölcek uyarlamasi için rehber II: Psikometrik özellikler ve kulturlerarasi karşılaştırma. *Hemsirelikte Arastırma Gelistirme Dergisi*, 5(1), 3-14.
- Güvendir Acar, M. & Özer Özkan, Y. (2015). Türkiye'deki eğitim alanında yayımlanan bilimsel dergilerde ölçek geliştirme ve uyarlama konulu makalelerin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(52), 23- 33.
- Hooper, D., Coughlan, J., & Mullen, M. R. (2008). Structural equation modelling: guidelines for determining model fit. *Electronic Journal of Business Research Methods*, 6(1), 53-60.
- Hu, L. T. & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6(1), 1-55.
- Iacobucci, D. (2010). Structural equations modeling: fit indices, sample size, and advanced topics. *J Cons Psychol*, 20(1), 90-98.
- Kaiser, H.F. (1974). An index of factorial simplicity. *Psychometrika*, 39(1), 31-36.
- Karagöz, Y. (2016). SPSS ve AMOS23 uygulamalı istatistiksel analizler. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık.
- Karasar, N. (2008). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel Tıp Kitabevleri Ltd. Şti.
- Karasar, N. (2015). Bilimsel Araştırma Yöntemi. İstanbul: 28. Basım, Nobel Akademi Yayınları.
- Kelloway, E. K. (1998). Assessing model fit. using LISREL for structural equation modeling. 3 ed. USA: Sage Publications.
- Kıraç, R. (2019). Sağlık arama davranışını etkileyen faktörler: Yapısal eşitlik modellemesine dayalı bir çalışma. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Koyuncu, İ., & Kılıç, A. F. (2019). Açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizlerinin kullanımı: Bir doküman incelemesi. *Eğitim ve Bilim*, 44 (198), 361-388.
- Küliğ, D. & Engin, E. (2017). Alkol bağımlılığı sorunu olanların çocuklarının yaşamsal rolleri ölçeği'nin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Bğımlılık Dergisi – Journal of Dependence*, 18(3),80-89.
- Marsh, H. W., Grayson, D. (1995). *Latent variable models of multitrait-multimethod data*. In R. Hoyle (Ed.), *Structural Equation Modeling: Concepts, Issues And Applications*, Thousand Oaks, CA:Sage.
- Neuman, W. L. (2011). Toplumsal araştırma yöntemleri: nitel ve nicel yaklaşımlar. Çeviren, Sedef Özge, 1. cilt, Yayın Odası Yayınları.
- Nunnally, J. C. (1978). *Psychometric Theory*. New York: McGraw-Hill.

- Nunnally, J. C. & Bernstein, I. (1994). *Psychometric theory*. New York: McGraw-Hill.
- Okundaye, J.N., P. Smith, & Lawrence-Webb, C. (2001). Incorporating spirituality and the strengths perspective into social work practice with addicted individuals. *Journal of Social Work Practice in the Addictions*, 1(1), 65-82.
- Orçan, F. (2018). Açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi: ilk hangisi kullanılmalı?. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 9(4), 413-421.
- Orhan, H. & Kaşıkçı, D. (2002). Path, korelasyon ve kısmi regresyon katsayılarının karşılaştırılması olarak incelenmesi. *Hayvansal Üretim*, 43(2), 68-78.
- Ögel, G. Madde kullanıcılarının özellikleri: Türkiye’de çok merkezli bir araştırma (İkinci aşama). 2019. Erişim tarihi, 21 Aralık 2019. Erişim adresi, http://www.ogelk.net/Dosyadepo/asama2_rapor_3p.pdf.
- Özdamar, K. (2001). *Örnekleme Yöntemleri SPSS ile Biyoistatistik*. Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Quinn, D. M., Chaudoir, S. R. (2009). Living with a concealable stigmatized identity: the impact of anticipated stigma, centrality, salience, and cultural stigma on psychological distress and health. *Journal of Personality and Social Psychology*, 97(4), 634–651.
- Rhodes, A., Jasani, B., Barnes, De., Bobrow, L., & Miller, K. (2000). Reliability of immunohistochemical demonstration of oestrogen receptors in routine practice: interlaboratory variance in the sensitivity of detection and evaluation of scoring systems. *Journal of clinical pathology*, 53(2), 125-30.
- Savaşır, I. (1994). Ölçek uyarlamasındaki bazı sorunlar ve çözüm yolları. *Türk Psikoloji Dergisi* 33(9), 27-32.
- Sevinik, H. & Taş Arslan, F. (2020). Şizofreni hastalarında içselleştirilmiş damgalanma ve sosyal işlevsellik düzeyinin belirlenmesi. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 11(3):177-180. DOI: 10.14744/phd.2020.50455
- Scambler, G., & Hopkins, A. (1986). Being epileptic: coming to terms with stigma. *Sociology of Health & Illness*, 8(1), 26–43.
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H. & Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models. *Tests Of Significance And Descriptive Goodness-Of-Fit Measures Of Psychological Research Online*, 8(2), 23-74.
- Schumacher, P. E. & Lomax, R. G. (1996). *A beginners guide to structural equation modeling*. Nahvah, NJ: Lawrance Erlbaum.
- Sipahi, B., Yurtkoru, E. S. & Çinko, M. (2008). *Sosyal Bilimlerde Spss İle Veri Analizi*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Stevens, J. P. (2001). *Applied multivariate statistics for the social sciences*. Taylor&Francis.

- Streiner, D. L. (2003). Starting at the beginning: an introduction to coefficient alpha and internal consistency. *Journal of Personality Assessment*, 80(1), 99-103.
- Stringer, K. L., & Baker, E. H. (2018). Stigma as a barrier to substance abuse treatment among those with unmet need: an analysis of parenthood and marital status. *Journal of Family*, 39(1), 3 – 27. DOI: 10.1177/0192513X15581659.
- Smith, L.R., Earnshaw, V. A., Copenhaver, M. M. & Cunningham, C. O. (2016). Substance use stigma: Reliability and validity of a theory-based scale for substance-using populations. *Drug and alcohol dependence*, 162, 34-43.
- Smith, L. R., Mittal, M. L., Wagner, K., Copenhaver, M. M., Cunningham, C. O., & Earnshaw, V. A. (2019). Factor structure, internal reliability and construct validity of the methadone maintenance treatment stigma mechanisms scale. *Society for the Study of Addiction*, 115 (2), 354-367.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlilik*. Ankara: 1. Basım, Seçkin Yayıncılık.
- Tabachnick, B. G & Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics, 5th. Needham Height, Boston, MA: Allyn & Bacon/Pearson Education*.
- Tavşancıl, E. (2002). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Tezbaşaran, A. A. (1997). *Likert tipi ölçek geliştirme kılavuzu*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Tuna, M., Bircan, H. & Yeşiltaş, M. (2012). Etik liderlik ölçeği'nin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması: Antalya örneği. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 26(2), 143-155.
- Vieira, A. L. (2011). *Preparation of the analysis. interactive LISREL in practice*. London: Springer, 1st ed.
- Waltz, C. F., Strickland, O. L., & Lenz, E. R. (201). *Measurement in Nursing and Health Research*. New York, NY 10036: Springer Publishing Company, LLC 11 West 42nd Street New ISBN: 978-0-82617061-3.
- Wang, J., & Wang, X. (2012). *Structural equation modeling: Applications using mplus: Methods and applications*. West Sussex: John Wiley & Sons.
- Weiss, M. G. (2008). Stigma and the social burden of neglected tropical diseases. *PLoS Neglected Tropical Diseases*, 2(5), e237.
- Worthington, R. L., Whittaker, T. A. (2006). Scale development research: a content analysis and recommendations for best practices. *The Counseling Psychologist*, 34(6), 806–838. <https://doi.org/10.1177/0011000006288127>

- Yaman, Ö. M. (2014). Uyuşturucu madde bağımlısı gençlerin aile içi ilişkilere yönelik görüşleri: Esenler-Bağcılar örneği. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 1(1), 99-132.
- Yeşildal, M., Erişen, M. A. & Kıracı, R. (2020). Sağlık sistemlerine güvensizlik: Bir geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi*, 6(2), 251-259.
- Yılmaz, V. & Çelik, H. E. (2003). *LISREL 9.1 ile yapısal eşitlik modellemesi-I*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

EK-1 Madde Kullanımı Damgalama Mekanizması Ölçeği Nihai Formu

Kullanım Amacı: MK-DMÖ madde kullanan çok çeşitli topluluklarda kullanılması için geliştirildi. Bu ölçek alkol ve/veya madde kullanımı bozukluğu olan kişiler için gerektiğinde uyarlanabilir. MK-DMÖ geniş çapta, tedavi dışında kalan, tedavi olmak istemeyen, tedavi olmak isteyen ve tedavi sürecindeki madde kullananlar dahil, madde kullanan topluluklara uygulanabilir.

Puanlama: Bütün yanıtlar beşli likert ölçeğine göre verilir ve yüksek puanlar daha fazla madde kullanım damgalanmasını işaret etmektedir. Onaylanmış (6 soru), Beklenen (6 soru) ve İçselleştirilmiş (6 soru) ölçeğin alt boyutlarıyla her bir damgalanma mekanizması için sorulara verilen cevapların ortalaması alınarak toplam puan oluşturulabilir. Onaylanmış ve Beklenen Damgalama için damgalanma kaynağı alt-boyutlarında sağlık çalışanları ile ilgili (3 soru) ve aile üyeleri ile ilgili (3 soru) olmak üzere sırasıyla sorulara verilen cevapların ortalamasının alınması ile de oluşturulabilir.

Talimatlar: Aşağıdaki sorular sizin alkol ve/veya uyuşturucu kullanım geçmişiniz ile ilgilidir. Buna geçmişte veya günümüzde herhangi bir şekilde alkol ve/veya uyuşturucu (madde) kullanım deneyimleri dahildir. Lütfen her bir soru üzerinde düşünün ve cevabınızı işaretleyin. Birinci grup sorular alkol ve/veya uyuşturucu (madde) kullanım **geçmişinizden** dolayı insanların size nasıl davrandığı ile ilgili sorulardır. İkinci grup sorular ise sizin alkol ve/veya uyuşturucu (madde) kullanım geçmişinizden dolayı **gelecekte** insanların size nasıl davranacağı ile ilgilidir. Üçüncü grup sorular ise alkol ve/veya madde kullandığınız için kendinizi nasıl hissettiğiniz ile ilgili sorular mevcuttur.

Onaylanmış Damgalama (uygulamada bu başlık çıkarılabilir.)

Alkol ve/veya uyuşturucu (madde) kullanma geçmişinizden dolayı insanlar size **geçmişte** ne sıklıkla bu şekilde davrandı? Lütfen cevabınızı işaretleyin.

		Hiç bir zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Çoğu zaman
1	Ailem, benim güvenilir biri olduğumu düşünürdü.	1	2	3	4	5
2	Ailem, beni hor görürdü.	1	2	3	4	5
3	Ailem, bana farklı davranırdı.	1	2	3	4	5
4	Sağlık çalışanları, benim şikayetlerimi dinlemezlerdi.	1	2	3	4	5
5	Sağlık çalışanları, benim, hap alışverişi yaptığımı ya da kafayı bulmak veya hap satmak için onları kandırarak reçeteli ilaç yazdırmaya çalıştığımı düşünürlerdi.	1	2	3	4	5
6	Sağlık çalışanları, benim sağlığımın yeteri kadar ilgililenmezlerdi.	1	2	3	4	5

Beklenen Damgalama (uygulamada bu başlık çıkarılabilir)

Sizin alkol ve/veya uyuşturucu (madde) kullanımı geçmişinizden dolayı insanların **gelecekte** size aşağıdaki şekillerde davranma olasılığı ne kadardır?

		Çok düşük ihtimal	Düşük ihtimal	Belirsiz	Muhtem el	Çok muhtemel
1	Ailem, benim güvenilmez biri olduğumu düşünecektir.	1	2	3	4	5
2	Ailem, beni hor görecektir.	1	2	3	4	5
3	Ailem, bana farklı davranacaktır.	1	2	3	4	5
4	Sağlık çalışanları, benim şikayetlerimi dinlemeyecekler.	1	2	3	4	5
5	Sağlık çalışanları, benim hap alışverişi yaptığımı ya da kafayı bulmak veya hap satmak için onları kandırarak bana reçeteli ilaç yazdırmaya çalıştığımı düşünecekler.	1	2	3	4	5
6	Sağlık çalışanları benim sağlığımla iyi ilgilenmeyecekler.	1	2	3	4	5

İçselleştirilmiş Damgalama (uygulamada bu başlık çıkarılabilir)

Alkol ve/veya uyuşturucu (madde) kullanım bozukluğunuz hakkında neler hissediyorsunuz?

		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyor m	Kararsızım	Katılıyor m	Kesinlikle
1	Alkol ve/veya uyuşturucu kullanmam bana kendimi kötü biri olduğum hissi veriyor.	1	2	3	4	5
2	Alkol ve/veya uyuşturucu kullandığım için diğer insanlar kadar iyi birisi olmadığımı hissediyorum.	1	2	3	4	5
3	Alkol ve/veya uyuşturucu kullandığım için utanıyorum.	1	2	3	4	5
4	Alkol ve/veya uyuşturucu kullandığımdan dolayı kendimi daha aşağı görüyorum.	1	2	3	4	5
5	Alkol ve/veya uyuşturucu kullanmam, bana kendimi kirli gibi hissettiriyor.	1	2	3	4	5
6	Alkol ve/veya uyuşturucu kullanmam bence iğrenç bir şeydir.	1	2	3	4	5

Ölçeğin Alt Boyutları:

- Onaylanmış Damgalama; 1, 2, 3, 4, 5, 6;
- Beklenen Damgalama; 7, 8, 9, 10, 11, 12
- İçselleştirilmiş Damgalama; 13, 14, 15, 16, 17, 18
- Ölçekte ters madde bulunmamaktadır.